

екологічна освіта. Методами забезпечення сталого розвитку, як вважає автор, виступають адміністративні методи державного регулювання як методи негативної мотивації та спонукальні методи (наприклад, спонукання сталого розвитку регіону на основі бонусів, грантів, субсидій, пільгове оподаткування за умови використання ресурсозберігаючих технологій та ін.).

IV. Висновки. Реалії діючої економіки показують, що ресурсний підхід до її розвитку, споживацьке ставлення до природних ресурсів, коли їхнє використання відноситься до економічної сфери, а охорона навколишнього середовища – до неекономічної, спричиняють незбалансований розвиток всієї еколого-економічної системи. До того ж багато природних ресурсів, що використовуються в економічній діяльності, невідновлювані, і їхнє використання потребує раціонального підходу. Таким чином, в роботі наголошується на необхідності створення нового інституційного механізму забезпечення сталого розвитку як пріоритету регіональної соціально-економічної політики. Також підкреслюється роль інститутів в економіці на шляху до еколого-орієнтованого соціально-економічного розвитку.

Автором було запропоновано використовувати індикатори сталого розвитку як критерій доцільності інституційних змін та ефективності інститутів на шляху до сталого розвитку. Було відібрано декілька індикаторів (пріоритетні базові індикатори), що здатні характеризувати розвиток регіонів країни або окремих суб'єктів господарювання на шляху до сталого розвитку. Внесок автора полягає також в спробі створити інституційний механізм забезпечення сталого розвитку як пріоритету регіональної соціально-економічної політики.

1. Олейник А.Н. Институциональная экономика: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2004.

2. North D.C. Institutions, institutional change and economic performance. – Cambridge, 1990.

3. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: монографія / О.М. Климов, А.І. Даниленко, В.М. Трегобчук та ін. – К.: Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2005.

4. Клейнер Г.Б. Эволюция институциональных систем / Клейнер Г.Б.; ЦЭМИ РАН. – М.: Наука, 2004. – (Экономическая наука современной России).

5. Шаститко А.Е. Неинституциональная экономическая теория / А.Е. Шаститко; МГУ им. М.В. Ломоносова. Экон. фак. – М.: ТЕИС, 1998.

6. Сергеев О.И. Экономика природопользования / Серия "Учебники, учебные пособия". – Ростов н/Д: Феникс, 2004.

7. Норт Д. Институції, інституційна зміна та функціонування економіки / Пер. з англ. І. Дзюб. – К.: ОСНОВИ, 2000.

8. World Development Report 2003. Sustainable Development in a Dynamic World. Transforming Institutions, Growth, and Quality of Life. Oxford University Press (2003).

9. Principles of environmental and resource economics: a guide for students and decision-makers/edited by Henk Folmer, H. Landis Gabel, Hans Opschoor (1995).

10. Индикаторы устойчивого развития России / Под ред. С.Н. Бобылева, П.А. Макеенко. – М., 2001.

11. Бобылев С.Н., Медведева О.Е. Экология и экономика. Региональная экологическая политика. Проект пособия. – М.: ЦЕПР, 2003.

12. Organization for economic co-operation and development OECD Environmental Indicators. Development, Measurement and Use. Reference Paper. – Paris, 2003.

13. Статистичний збірник "Довкілля України" за 2003 рік. / Державний комітет статистики України: під загальним керівництвом Ю.М. Остапчука. – К., 2004.

14. Статистичний щорічник України за 2001 рік. Державний комітет статистики України. – К.: "Техніка", 2002.

15. Валевиц Ю. Институциональное равновесие // ЭКОВЕСТ (2002), 2, 2, 276-300.

The paper is devoted to the search of directions of forming institutional mechanism of sustainable development maintenance as a priority of regional socio-economic policy.

Заяць В.С.

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЙ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті викладено пропозиції стосовно покращення методичного забезпечення розробки стратегій регіонального розвитку, визначено його пріоритети з урахуванням завдань сучасної соціально-економічної політики.

Ключові слова: стратегія, регіон, інновація, капіталовкладення, розвиток.

I. Вступ. Серед державних механізмів впливу на регіональний розвиток одне з про-

відних місць належить документам стратегічного спрямування. В сучасних публікаціях зазначається, що національні інтереси України та регіонів вимагають ефективних заходів, спрямованих на збереження вітчизняного науково-технологічного потенціалу, розвиток інноваційної діяльності, адже реальну незалежність і безпеку мають лише країни, здатні забезпечувати оволодіння новими знаннями та ефективно їх використовувати [1, 58]. Вдосконалення державного регулювання регіонального розвитку на основі розробки ефективної стратегії на сьогодні виступає одним із пріоритетних завдань загальнодержавної соціально-економічної політики та захисту національних та регіональних інтересів держави.

II. Постановка завдання. Нині при переході на інвестиційно-інноваційний шлях розвитку виникає необхідність вдосконалення методичних засад розробки стратегій регіонального розвитку для визначення найбільш ефективних засобів та механізмів державної регіональної політики..

Метою статті є обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення методичних засад розробки стратегій регіонального розвитку.

III. Результати. Результати проведеного аналізу показали, що в регіонах України досить обмеженими є можливості оперативного регулювання регіонального розвитку на основі активної інноваційної діяльності, впровадження результатів інноваційно-інвестиційних розробок у практику. Внаслідок цього регіони країни не є достатньо конкурентоспроможними, а значна частина виготовлених на їх території товарів не відповідає рівню сучасного наукового та технологічного забезпечення.

В Україні відсутній дієвий організаційно-економічний механізм, зорієнтований на гнучке регулювання територіальних пропорцій, стимулювання нових напрямів соціально-економічного розвитку господарського комплексу, інвестування масштабних науково-технологічних змін. Державні соціально-економічні програми, проекти та прогнози нерідко не забезпечують досягнення високих кінцевих результатів щодо господарської діяльності. Міністерства, центральні органи виконавчої влади, місцеві органи влади та самоврядування не мають достатніх коштів для реалізації ефективних

стратегій соціально-економічного розвитку та інноваційної трансформації відповідних галузей, а недержавні комерційні структури не зацікавлені у здійсненні довгострокових і стратегічно важливих проєктів, які б забезпечували базові технологічні зміни.

Перспективним напрямом вдосконалення державного регулювання регіонального розвитку є запровадження принципів інноваційно-інвестиційного розвитку в розробку та реалізацію відповідних стратегій на основі переходу вітчизняної економіки на інноваційний шлях розвитку [2, 437]. За відносно короткий термін слід створити такий організаційно-економічний механізм, який би поєднав у собі елементи суто ринкової економіки та гнучкі важелі державного регулювання, сприяв би підвищенню якісних характеристик науково-технологічного, виробничого, соціального потенціалу регіонів до рівня стандартів розвинених країн, інтенсифікації процесу опанування новими науковими знаннями, технологіями та їх практичним використанням.

Управління регіональним розвитком на основі розробки та реалізації відповідних стратегічно важливих перспективних документів складає невід'ємну частину цілісної системи управління ринковою економікою, яке повинно розглядатися в рамках загального реформування системи управління народногосподарським комплексом країни. При цьому, враховуючи сучасні тенденції соціально-економічного розвитку регіонів України та існуючу практику розробки регіональних стратегій, головними цілями вдосконалення державного стратегічного регулювання регіонального розвитку на основі реалізації стратегій мають стати:

- підвищення ролі інноваційно-інвестиційних, наукових та технологічних факторів у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів України, утвердження принципів новаторства у цій сфері;
- створення ефективних регіональних механізмів збереження, використання та розвитку науково-технологічного потенціалу;
- збільшення експортного потенціалу регіонів за рахунок наукоємних галузей виробництва, зменшення залежності економіки від імпорту;
- зміцнення людського капіталу, розвиток людини як особистості, створення належ-

них умов для високопродуктивної, творчої та безпечної праці та побуту.

В основу розробки стратегії регіонального розвитку необхідно покласти ідею випереджаючого інноваційно-інвестиційного розвитку з концентрацією існуючого потенціалу та ресурсних можливостей на провідних напрямках. Принципами нового підходу в державному управлінні регіональним розвитком та формуванні методичних заasad розробки стратегій регіонального розвитку повинно стати:

- тісна взаємодія законодавчих органів, виконавчої влади і науково-технічної громадськості; участь науковців у виробленні і прийнятті найважливіших рішень в області регіонального розвитку на всіх рівнях управління;

- активна координація діяльності учасників інноваційного циклу “наукові дослідження, розробки – виробництво – збут – обслуговування”; створення умов для розвитку різноманітних форм підприємництва у сфері науки, виробництва і обороту; гнучке поєднання централізованих і ринкових механізмів регулювання регіонального розвитку, їх орієнтація на довгострокову перспективу; здійснення крупних структурних зрушень в економіці;

- формування ефективного механізму вибору пріоритетних напрямків регіонального розвитку та надання їм всебічної організаційно-економічної підтримки;

- розробка і застосування дієвих механізмів реалізації визначених пріоритетів регіонального соціально-економічного розвитку, що включають прямий вплив на суб'єктів господарювання через систему державних замовлень, цільових субсидій, грантів, пільгових кредитів;

- активне використання засобів, насамперед законодавчих актів, як основи для здійснення ефективної державної і регіональної інноваційної політики для забезпечення сприйнятливості економіки до інноваційної діяльності.

До основних елементів, які заслуговують на особливу увагу під час здійснення самої процедури розробки стратегій, слід віднести:

- вибір, оцінку і стимулювання пріоритетних напрямків інноваційної та інвестиційної діяльності;

- програмно-цільові методи планування інноваційної діяльності;

- випереджаючий розвиток фундаментальних і прикладних досліджень, результати якого доцільно використати у економічній практиці;

- розвиток системи безперервної освіти та забезпечення можливості її своєчасного пристосування до завдань інноваційної діяльності;

- створення сприятливих умов для різних форм інтеграції науки та виробництва.

З метою формування і реалізації ефективних стратегій регіонального розвитку необхідно забезпечити під час їх розробки нові підходи до планування, стимулювання і розвитку інноваційної діяльності в регіонах, виробити конкретну концепцію управління інноваційною діяльністю, яка б містила принципово нові напрями. Зокрема, необхідно передбачити:

- розробку стратегій регіонального розвитку з широким використанням конкурсних основ, практики незалежної експертизи, громадських обговорень. В прогностичних розробках, як однієї з складових стратегії, доцільно визначати орієнтири розвитку регіону на 20 років, а також наводити варіанти основних рішень по реалізації пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку;

- концентрацію необхідних ресурсів, інноваційного та виробничого потенціалу на розвитку тільки пріоритетних напрямів економічної діяльності регіону;

- здійснення вибору пріоритетів соціально-економічного розвитку на основі детального аналізу ретроспективних тенденцій та комплексного прогнозу соціально-економічного та інноваційного розвитку регіону з широким залученням вчених, конструкторів, технологів і виробничників;

- в рамках пріоритетного напрямку інноваційної діяльності регіону необхідно забезпечити використання результатів реалізації програми фундаментальних досліджень по важливих наукових напрямках, які передбачають підвищення рівня знань; інноваційні програми науково-технічного і технологічного прориву по пріоритетних напрямках інноваційної діяльності, розвитку випереджаючих фундаментальних і пошукових досліджень;

- в програмно-цільовій технології розробки стратегій регіонального розвитку прин-

ципово нового змісту набувають такі елементи як державне замовлення та ринкові потреби, що забезпечують з'єднання поточних суспільних потреб з новими технологічними можливостями.

У найближчій перспективі розробка і реалізація основних положень стратегії регіонального розвитку повинна здійснюватися на принципово нових правових засадах, які передбачають: здійснення обов'язкового обліку взаємовпливу інноваційної діяльності та економічної реформи в системі законодавчих актів; законодавче закріплення джерел фінансування розвитку регіональної інноваційної діяльності, формування регіональних інноваційних програм, антимонопольні заходи в регіональній науково-дослідній роботі; розробка правового забезпечення науково-технічної діяльності окремих громадян, в тому числі створення можливостей для ініціативного формування малих організацій на основі інтелектуальної власності; створення правового забезпечення організацій і функціонування різних наукових центрів, міжгалузевих науково-технічних комплексів; створення правового забезпечення управління регіональними інноваційними програмами, оптимізація відносин головної організації і співвиконавців, визначення правового положення керівників програми проектів.

Поряд з вдосконаленням правових засад необхідно посилити економічне забезпечення розробки та реалізації стратегій регіонального розвитку на основі: формування нової економічної політики щодо використання регіональних резервів розвитку, новітніх технологій, соціальних напрямів і пріоритетів, а також їх підтримки; визначення реальних і перспективних джерел фінансових ресурсів, необхідних для реалізації передбачених стратегіями напрямків і конкретних заходів щодо регіонального розвитку; розробка конкретних економічних і правових підойм для стимулювання розвитку експортоспроможних та імпортозамінних виробництв, сфери послуг населення.

У сучасних умовах жорсткого дефіциту коштів визначені Верховною Радою України пріоритетні напрямки інноваційно-інвестиційного розвитку, визначені в стратегіях регіонального розвитку, необхідно доповнити конкретними заходами державної підтримки. Державна підтримка повинна

здійснюватися як прямими, так і непрямими методами, виходячи з актуальності наявних в Україні проблем, вирішення яких потребує наукового забезпечення, у напрямках: посилення ролі фундаментальної та прикладної науки, яка виступає стержнем побудови інноваційної моделі розвитку країни, в обґрунтуванні перспективних напрямів соціально-економічного розвитку країни та її регіонів; першочергова розробка стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку, пов'язаних з пріоритетами науково-технологічного розвитку; формування цілісної системи інформаційного та матеріально-технічного забезпечення наукової та інноваційної діяльності, передбаченої стратегіями регіонального розвитку; дослідження та створення умов для підвищення ефективності та продуктивності праці; розвиток наукоємних виробничих процесів шляхом створення та функціонування інноваційних структур; впровадження високорентабельних інноваційних проектів, що забезпечують досягнення максимального добробуту для суспільства.

IV. Висновки. Ефективна розробка стратегій регіонального розвитку є невідкладним завданням, вирішення якого потребує об'єднання зусиль органів територіального управління, місцевого самоврядування, територіальних громад. У найближчій перспективі необхідно підняти її на якісно новий рівень на основі незалежного наукового забезпечення з урахуванням передового світового досвіду.

1. Бандур С.І., Заяць Т.А., Терон І.В. "Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика" – К.: РВПС України НАН України – ТОВ "ПРИНТ ЕКСПРЕС", 2002. – 250 с.

2. Данилишин Б.М., Дорогуцьов С.І., Міщенко В.С. та ін. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.

3. Дорогуцьов І.С. Сталий просторовий розвиток і регіональна політика України // Продуктивні сили і регіональна економіка. Зб. наук.пр.– К.: РВПС України НАН України. - С. 37-41.

4. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2000. – 223 с.

The article presents the main propositions of methodological improvement of strategy of modern regional development; determinates the priorities and assignments of socio-economic policy.